

KATAR'IN BÖLGESEL VE KÜRESEL ETKİLEŞİMLERİNDE YENİ BİR BOYUT: 2022 DÜNYA KUPASI

DOÇ. DR. İSMAİL NUMAN TELCİ

Başkan Yardımcısı **ORSAM**

“

Dünya Kupası çerçevesinde Katar'ın İngiltere, Almanya, Suudi Arabistan ve Bahreyn'le ilişkileri gerek turnuva sırasındaki tutum gerekse de turnuva sonrası dönemdeki ilişkilerine dair emareler içermektedir.

”

Katar'ın ev sahipliği yaptığı 2022 Dünya Kupası küresel bir futbol şöleni olmasının yanında, bölgesel ve uluslararası siyaset gündeminin bir öznesi olarak dikkat çekiyor. Öyle ki Dünya Kupası sırasındaki etki-leşim ve organizasyon çerçevesinde yaşanan bazı gelişmeler, ülkeler arası ilişkilerde ciddi sonuçlar doğurabilme potansiyeli taşıyor. Bununla birlikte yine kupayla ilintili olarak ortaya çıkan siyaset gündemi hem

Ortadoğu coğrafyasındaki politik meseleler hem de özellikle Katar'ın kimi ülkelerle olan ilişkileri gibi hususların tartışılmasına zemin hazırlıyor. Bu noktada özellikle Almanya, Fransa ve İngiltere gibi Avrupa ülkelerinin futbol takımları ve yayın kuruluşları, Katar'ın insan hakları konularındaki tutumunu, ülkedeki yerleşik medeni kural ve kaideleri ve bunun yanında turnuvaya hazırlık sürecindeki işçilerin durumlarını yoğun şekilde eleştirdi.

Belirli takımlar ve taraftarlar stadyumunda ve stadyum çevrelerinde eleştirilerini gündeme getirirken, Almanya gibi futbol takımları ise bu yaklaşımlarını sahaya kadar taşıdı ve spor faaliyetini siyasi olarak araçsallaştıran bir görüntü ortaya koydu. Bu çerçevede turnuva ve futbolla ilgili olmayan, sporun içerisine ideolojik saikler sokmaya çalışan bu yorumlar, birçok Katar

yetkilisi tarafından art niyetli olarak tanımlandı. Katar Dışişleri Bakanı Şeyh Muhammed Abdurrahman el-Sani, ülkesine yönelik bazı eleştirilerin talihsiz olduğunu ifade ederken, bu yorumları yapan ülkelerin çifte standart uyguladığını vurgulamıştır. Katarlı bazı yetkililer ise bu tip yorumlarla gündeme gelen ülkelerle ilişkilerin yeniden değerlendirilmesi gerektiğini dahi ifade ettiler. Dünya Kupası çerçevesinde Katar'ın İngiltere, Almanya, Suudi Arabistan ve Bahreyn'le ilişkileri gerek turnuva sırasındaki tutum gerekse de turnuva sonrası dönemdeki ilişkilerine dair emareler içermektedir.

KATAR-İNGİLTERE: LONDRA'NIN RİSKLİ TUTUMU

Dünya Kupası bağlamında Katar'a yönelik eleştirilerin dozunun yüksek olduğu İngiltere'de bu tutum, muhafazakâr medya kurumları ve siyasetçilerin yanında bazı kamu kurum ve yayıncıları tarafından da benimsenmiştir. Öyle ki İngiltere'nin en önemli kamu yayıncısı BBC ve yine spor yayınlarında öne çıkan ITV gibi kanalların kupanın açılış seremonisini boykot ederek yayımlamamaları İngiliz taraftarlarca şaşkınlıkla karşılanırken, Katar'da da tepki çekmiştir. Öte yandan İngiltere'nin başkenti Londra'daki ulaşım otoritesi olan Transport for London kurumunun Katar'ın LGBT haklarına yönelik tutumunu nedeniyle şehirdeki otobüs, taksi ve metrolardaki Katar ve Dünya Kupası reklamlarını kaldırma kararı da Körfez ülkesi yönetiminin tepkisini çekmiştir. Öyle ki bu karar sonrasında Katarlı yetkililer tarafından yapılan

açıklamada
"Dünya
Kupa-

sı'nın barışçıl bir şekilde devam etmesi ve Katar'ın uluslararası prestijine karşı bir eylem" olarak değerlendirilebilecek bu girişimler sonrasında Katar'ın İngiltere'deki yatırımlarını yeniden gözden geçireceği ifade edilmiştir.

Katar'ın Londra'da değeri 40 milyar doları bulabileceği tahmin edilen ve aralarında Canary Wharf bölgesi, Shard Kulesi, Harrods mağazası, The Ritz Oteli ve Heathrow Havalimanı'nın yüzde 20 hissesi gibi nitelikli yatırımları düşünüldüğünde, ulaşım otoritesinin hamleleri sonucunda Londra'nın bu yatırımları riske etmek istemeyeceği aşîkârdır. Dolayısıyla turnuva sonrasında Londra'da alınan bu kararın ve Katar'a yönelik eleştirel yaklaşımların yeniden gözden geçirilmesi beklenebilir. Bununla birlikte Brexit sonrası Körfez ülkelere ilişkilerini daha da ilerletmek isteyen İngiltere'nin bu anlamda en önemli müttefiklerinden Katar'la ilişkilerini bozmak istemeyeceği de söylenebilir. Nitekim Başbakan Rishi Sunak'ın Dünya Kupası'nın organizasyonundaki başarısından dolayı Katar'ı tebrik eden açıklamaları bu tutumun bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

ALMANYA'NIN KATAR HAZIMSIZLIĞI

Dünya Kupası çerçevesinde Katar'a yönelik eleştirel seslerin yükseldiği bir başka ülke olan Alman-

ya'da Katar karşıtı söylem ve protestoların daha turnuva başlamadan gündeme geldiği görülmektedir. Bu çerçevede bir süre Alman yazılı ve sözlü basınında Katar'ın Dünya Kupası organizasyonunun boykot edilmesi gerektiği çağrılarını gerçekleştirilmiştir. Bununla birlikte, Alman millî futbol takımının eski önemli oyuncularından Philipp Lahm, insan hakları meselelerinden ötürü "Katar'a gitmek yerine turnuvayı evden takip ederim" açıklamalarında bulunmuş ve Katar'ı boykot etmiştir. Ardından ise kupanın başında 23 Kasım'da Almanya'yla Japonya arasında oynanacak olan müsabaka öncesinde LGBT pazubentlerini takmalarının engellenmesine karşılık Alman millî takımı futbolcuları bir protesto gerçekleştirdiler. Futbolcular ağızlarını kapatarak ilgili gelişmeler karşısında susmak zorunda kaldıklarını ifade eder biçimde, Katar'ın ilgili politikalarını ve bunun yanında Uluslararası Futbol Federasyonları Birliğini de (FIFA) eleştirmiştir.

Bu tutumlarıyla turnuvanın en fazla siyasileşen takımı olarak görülen Almanya'nın turnuvaya grup aşamasında veda etmesinin ardından ise Almanya'da Katar'a yönelik eleştiriler devam etmiştir. Almanya medyasında ve sosyal medya mecralarında Katar'a karşı sert söylemler yer alırken, Katar'daki ulusal medya kanallarında ise Almanya'nın alaya alındığı yayınların yapılması iki ülke arasındaki sürtüşmenin toplumsal ve

siyasi düzleme çekilmesi riskini doğurmuştur. Bu çerçevede, Katar'la siyasi, ekonomik, jeopolitik düzlemde, özellikle Rusya'nın Ukrayna'yı işgali sonrasında, güçlü ilişkiler geliştirme peşinde olan Almanya, turnuvada futbola ilgisi olmayan ve rasyonel temelden yoksun eleştiriler sebebiyle Katar-Almanya ilişkilerinin geleceğini tehlikeye atabilecek eylemlerde bulunulmasına sebep olmuştur. Her ne kadar ilgili eylemlerin Katar-Almanya siyasi ilişkilerine nasıl etki edeceği belirsizliğini korurken, iki ülke siyasilerinin konuyu rasyonel bir düzlemde ele alarak ilişkilerde ciddi bir yara açmasını en-

gelleme çabasında olacakları tahmin edilebilir.

“İki ülkenin turnuva dolayısıyla sergiledikleri ilişki, aslına bakıldığında Körfez krizi sonrası gelişen ilişkilerin en üst aşamaya geldiğini ifade ediyordu. Nitekim turnuvanın açılış resepsiyonuna katılan Suudi Arabistan Veliaht Prensi Muhammed bin Selman, açılış maçını Katar Emiri Temim bin Hamed'le birlikte izleyerek olumlu bir görüntü vermişti.

KATAR-SUUDİ ARABİSTAN: MEDYA PÜRÜZLERİ

Bunun yanında turnuva çerçevesinde ortaya çıkan bir gelişme de Katar-Suudi Arabistan ilişkileriyle ilgilidir. İki ülkenin turnuva dolayısıyla sergiledikleri ilişki, aslına bakıldığında Körfez krizi sonrası gelişen ilişkilerin en üst aşamaya geldiğini ifade ediyordu. Nitekim turnuvanın açılış resepsiyonuna katılan Suudi Arabistan Veliaht Prensi Muhammed bin Selman, açılış maçını Katar Emiri Temim bin Hamed'le birlikte izleyerek olumlu bir görüntü vermişti. Turnuvanın ilerleyen günlerinde ise

Muhammed bin Selman'ın Katar atkısını takması, Emir Temim bin Hamed el-Sani ve önceki Emir Hamed bin Halife el-Sani'nin Suudi Arabistan'a yönelik sevgi gösterileri de büyük ilgi toplamıştı. Fakat bütün bu olumlu iklime karşın, Suudi Arabistan'da medya otoriteleriyle Katar-menşeli BeIN Sports yayın kuruluşu arasında daha önceki Körfez krizi sırasında gündeme gelen soruna benzer gelişmeler yaşandı.

Esasında Körfez krizinin son bulmasının ardından Suudi Arabistan ve Katar spor yayıncılığı konusunda da iş birliğine başlamıştı. Öyle ki yayıncılık anlamındaki iliş-

kiler, "Suudi Arabistan tarafından kurulan BeOUTQ platformunun BeIN Sports'un yayın hakları olan spor karşılaşmalarını korsan şekilde yayımlayarak, Katar-menşeli platformun gelir elde etmesini engellediği" bir ortamdan, "Riyad yönetiminin 2021 yılından itibaren BeIN Sports'a yeniden lisans verdiği ve kanalın faaliyetlerini destekleme adına 150 milyon dolar yatırımda bulunduğu" bir ortama evrilmişti. Böylesi bir iklimde ve siyasi liderlerin yakın görüntü verdiği bir ortamda Suudi Arabistan'daki yetkililerin BeIN Sports kanalıyla ilgili aldıkları yayın durdurma kararı yeni bir kriz ortamının kapısını araladı. Öyle ki turnuanın başladığı 20 Kasım tarihinden itibaren Suudi yetkililer, dünya kupası maçlarının büyük çoğunluğunun (42 maç) yayın hakkına sahip ve BeIN Sports'un bir

alt kuruluşu olan Tod TV'nin yayınlarını durdurma kararı alarak özellikle Suudi Arabistan'da dünya kupası heyecanının yaşanmasını riske ettiler. Karara gerekçe olarak yayıncılık ilkelerinin ihlali gösterilirken, karar nedeniyle milyonlarca Suudi taraftarın turnuva maçlarını izleyemedikleri ya da alternatif yolları denemek durumunda kaldığı ortaya çıkmıştır. Söz konusu yayınları durdurma eyleminin detayları henüz net değilken, Suudi Arabistan-Katar arasında yeni bir polemik konusu olabileceği fakat özellikle üst düzey devlet yetkilileri çerçevesinde Dünya Kupası ikliminde gündeme getirilmemesinin yüksek ihtimal olduğu söylenebilir. Bu çerçevede Suudi otoritelerin ilgili kararı alma nedenleri önümüzdeki günlerde netleşebilecektir.

“

Katar-Bahreyn ilişkileri henüz diğer ikili ilişkiler gibi ilerletilememiştir. Bu kriz, hâlihazırda Dünya Kupası bağlamında da görülmektedir. Nitekim, kupanın açılış törenine Suudi Arabistan ve BAE'den üst düzey katılım gerçekleştirilirken Bahreyn'den Kral İsa el-Halife'nin katılım göstermemesi dikkat çekmiştir.

”

KATAR-BAHREYN: HÂLEN KÖRFEZ KRİZİ Mİ?

Bunun yanında turnuva çerçevesinde ortaya çıkan Katar'ın bir diğer ikili ilişkisi ise Bahreyn'lidir. Ortadoğu'daki normalleşme ikliminin ardından Körfez ülkeleri ilk önce İsrail'le ardından kendi aralarında ve ardından da İran ve Türkiye'yle normalleşmeler gerçekleştirmişlerdir. Bu çerçevede Katar'ın Suudi Arabistan ve Mısır ile ilişkileri hızlı şekilde gelişmiş ve Emir Temim bin Hamed el-Sani gerek Suudi Arabistan Veliht Prensi Muhammed bin Selman ile gerekse Mısır Devlet Başkanı Abdülfettah el-Sisi'yle görüşmeler gerçekleştirmiştir. Buna ek olarak, Katar-Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) ilişkileri de belirli bir dereceye kadar yavaşlamış olsa da sonradan Katar Emiri el-Sani ve BAE Devlet Başkanı Muhammed bin Zayid'in farklı platformlarda görüşmeleriyle birlikte ilişkiler ilerletilmiştir.

Fakat bu çerçevede, Katar-Bahreyn ilişkileri henüz diğer ikili ilişkiler gibi ilerletilememiştir. Bu kriz, hâ-

lihazırda Dünya Kupası bağlamında da görülmektedir. Nitekim, kupanın açılış törenine Suudi Arabistan ve BAE'den üst düzey katılım gerçekleştirilirken Bahreyn'den Kral İsa el-Halife'nin katılım göstermemesi dikkat çekmiştir. Krizin bir başka göstergesi ise Körfez krizinin ardından birçok ülkeyle Katar arasındaki uçuşlar başlatılırken, Bahreyn'le hâlen bu yönde bir adım atılmamış olmasıdır. Turnuvadan önce uçuşların açılmasına dair Bahreynli yetkililerle Katar Sivil Havacılık İdaresi arasında görüşme talebi olmuş olsa da Katarlı yetki-

lilerin ifade ettikleri üzere söz konusu süreçlerin tamamlanmasının zaman alması beklenmektedir. Bir başka sorun alanı da Bahreyn'in Katar vatandaşlarına yönelik vize uygulamasını devam ettirmesidir. Katar'ın açık kapı politikası çerçevesinde Bahreyn vatandaşlarından vize istemediği bir ortamda Manama yönetiminin bu tutumunu devam ettirmesi ilişkilerde sorunlu bir alan olarak görülmektedir. Söz konusu kriz alanlarının çözülmesi Körfez içi normalleşme süreçlerinde pasif konumdaki Bahreyn'in makul bir aktör olarak kabul edilmesi için

zaruridir. Mevcut tutumun devam ettirilmesi ise Bahreyn'in gerek bölge siyaseti bağlamında gerekse de turnuvarın bölgedeki ekonomi politik dengelerde yapabileceği değişiklikler çerçevesinde dezavantajlı konumunu sürdürmesi riskini beraberinde getirebilecektir.

Sonuç olarak Dünya Kupası'nın Körfez bölgesi ve Ortadoğu'da Arap ülkelerinin fikir birliği sağladığı konulardan birisi olduğuna dair yapılan yorumların olduğu ortamda, Katar'la ilişkilerini sorunsuz hâle getirmeye çalışan belirli ülkelerin bu turnuvarın olumlu ik-

liminden tam anlamıyla yararlanamadıkları görülmektedir. Özellikle bu aşamada, Körfez'deki komşuları Suudi Arabistan ve Bahreyn'in Katar'la ilişkilerinde hâlen pürüzler bulunması, bu ülkelerin Dünya Kupası sonrası ilişkilerini etkileyebilecektir. Bu aşamada Suudi Arabistan'la ilişkiler Katar açısından daha umut verici olarak değerlendirilip pürüzler kısa zamanda aşılabilecek gibi görünürken, Bahreyn'le ilişkilerdeki siyasi ve fikir ayrılıkları için daha fazla zamana ihtiyaç var gibi görülmektedir.

“

Katar'ın ciddi yatırımlarının bulunduğu, enerji ve spor gibi alanlarda iş birlikleri yaptığı Almanya ve Fransa'da ise eleştirilerin toplumsal düzeye yayılması Doha yönetiminin söz konusu ülkelerdeki algısına yönelik iyileştirici adımlar atmaya sevk edebilir.

”

Öte yandan 2022 Dünya Kupası, Katar'ın bazı Avrupa ülkeleri ile ilişkilerini yeniden gözden geçirmesine neden olabilecek gelişmelere de sahne olmuştur. İngiltere, Almanya ve Fransa gibi ülkelerde Katar'daki kültürel farklılıklardan kaynaklanan bazı uygulamalar, LGBT hakları ve göçmen işçilere yönelik politikalarına yönelik eleştirilerinin “iç siyasete müdahale” noktasına gelmesi mevcut iyi ilişkiler zemininde birtakım yaralar açmıştır. Özellikle İngiltere'nin Katar'ı diğer Avrupa ülkelerinin de yanında durarak rasyonel temellerden uzak eleştirilere katılması, Doha tarafından endişeyle karşılanırken bu ülkedeki Katar yatırımlarının tartışmaya açılması gündemini ortaya çıkarmıştır. Katar'ın ciddi yatırımlarının bulunduğu, enerji ve spor gibi alanlarda iş birlikleri yaptığı Almanya ve Fransa'da ise eleştirilerin toplumsal düzeye yayılması Doha yönetiminin söz konusu ülkelerdeki algısına yönelik iyileştirici adımlar atmaya sevk edebilir. Öte yandan bu eleştiriler karşısında Alman ve Fransız siyasi aktörlerinin de iç kamuoyuna yönelik Katar lehine mesajlar vermesi Doha yönetiminin beklentileri arasında olacaktır. ■